
Kuram ve Uygulamada SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

Social Sciences: Theory & Practice

ISSN: 2619-9408

Geliş/Received: 03.10.2024 *Kabul/Accepted:* 30.12.2024

Makale Türü: Araştırma

Ortaokul Öğrencilerinin Kitap Okumaya İlgileri ve Kitap Türlerine Yönelik Farkındalıkları

Elif AYDIN*

Ayşe KAZANCI TINMAZ**

ÖZ

Bu çalışmada ortaokul öğrencilerinin kitap okumaya ilgileri ve çocuk kitapları hakkında farkındalıklarının incelenmesi amaçlanmıştır. Nitel durum çalışması desenine göre düzenlenen bu araştırmanın verileri 2022-2023 eğitim öğretim yılında Samsun ilinin merkeze uzak bir ilçesinde öğrenim gören 15 ortaokul öğrencisinden toplanmıştır. Veri toplama süreci yarı yapılandırılmış görüşme tekniğiyle gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulguları öğrencilerin; kitap okumaya her gün belirli bir zaman ayırdığını, kitap okumanın çeşitli faydaları olduğunu düşündüklerini, en çok tercih ettikleri kitapların roman, hikâye, masal gibi olaya bağlı türler olduğunu göstermiştir. Öğrenciler çocuklara yönelik kitapların konusunun eğlenceli ve eğitici olmasına, macera içermesine, kitap kapaklarının ilgi çekici olmasına vurgu yapmışlardır. Öğrenciler hayali bir yazar olarak konusu macera olan bir roman yazmayı tercih etmişlerdir. Ulaşılan bulgular doğrultusunda araştırma sonucunda öğrencilerin, kitap okumanın faydaları ve okudukları belirli türlere yönelik farkındalığa sahip olduğunu ancak kitap türleriyle ilgili farkındalıklarının düşük olduğu görülmüştür. Öğrenciler çocuk edebiyatında az sayıda türle ilgili farkındalığa sahiptir. Ayrıca çocuk edebiyatı eserlerinin sahip olması gereken içerik özellikleriyle ilgili farkındalıkları biçimsel özelliklere göre daha yüksektir.

Anahtar Sözcükler: Çocuk kitapları, çocuk edebiyatı, kitap okuma, farkındalık, ortaokul öğrencileri

Secondary School Students' Interest in Reading and Awareness of Book Genres

ABSTRACT

This study examined middle school students' interest in reading books and their awareness of children's books. This research was organized according to qualitative case study design. We conducted with 15 middle school students studying in a remote district of the province of Samsun in the 2022-2023 academic year using the semi-structured interview technique. The findings showed that the students allocated a certain amount of time daily to reading books, thought they had various benefits and that their preferred books were event-related genres such as novels, stories, and tales. The students emphasized that the subject of books for children was fun and educational, that they included adventure, and that the covers of books were attractive. The students preferred to write a novel with an adventure subject as an imaginary writer. In line with the findings, the research showed that the students were aware of the benefits of reading books and the specific genres they read, but their awareness of book genres was low. The students were aware of a few genres in children's literature. In addition, their awareness of the content characteristics children's literature should have been higher than their formal characteristics.

Atıf Bilgisi: Aydın, E., & Kazancı Yılmaz., A. (2024). Ortaokul Öğrencilerinin Kitap Okumaya İlgileri ve Kitap Türlerine Yönelik Farkındalıkları. *Kuram ve Uygulamada Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 446-465. Doi: 10.48066/kusob.1560458

* Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, elifmin55@gmail.com, ORCID: orcid.org/0009-0006-5796-5817

** Dr. Öğr. Üyesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, ayse.tinmaz@omu.edu.tr, ORCID: orcid.org/0000-0003-4795-3346

Keywords: Children's books, children's literature, reading book, awareness, secondary school students

Giriş

Okuma becerisi, bireyin çağın gereklerine uyum sağlamasında ve toplumsallaşmasında önemli bir yere sahiptir. Bilgiye sahip olmanın, bilgiyi üretmenin yolu okuma becerisinden geçmektedir ve okuma, toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik yönden gelişmesinin öncülü niteliğindedir. Bu açıdan toplumu oluşturan bireylerin okuma alışkanlığına sahip olması son derece önemlidir.

Okuma eyleminin alışkanlığa dönüşebilmesi için düzenli biçimde, belli aralık ve yoğunlukta devam etmesi gerekir (Özen, 2001). Okuma alışkanlığının kazanılabilmesinde aile ve okulun sorumluluğu büyüktür. Çocuğun küçük yaşlardan itibaren okuma eylemine tanıklık etmesi ve sonrasında okulda okumayı öğrenmesinin ardından bu alışkanlık kazanılabilir. Bu kapsamda Türkçe Dersi Öğretim Programı özel amaçlarında öğrencilerin; dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin geliştirilmesi, okuduğu, dinlediği/izlediğinden hareketle söz varlıklarının zenginleştirilerek dil zevki ve bilincine ulaşmaları, duygu, düşünce ve hayal dünyalarının geliştirilmesi, okuma yazma sevgisi ve alışkanlığını kazanmaları, bir konudaki görüşlerini anlaşılır şekilde ifade etmeleri, okuduklarını anlayarak eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirebilmeleri hedeflenmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2019). MEB Türkçe Dersi Öğretim Programı; öğrencilerin okumayı sevmesini, okuduklarını anlamasını ve eleştirel bir bakış açısı kazanmasını, okumayı alışkanlık haline getirmesini, öğrencilerin söz varlığının zenginleşmesini sağlamayı amaçlamaktadır. Böylece öğrencilerin; bilgi edinimi yanında düşünme yeteneklerinin gelişmesi, farklı fikirler üretebilmeleri, zengin kelime hazinesi ile iletişim kurmalarının kolaylaşması, iyi bir tarih ve kültür bilincine sahip olmaları beklenmekte olup bu sayede okumayı seven, araştırmayı bilen, evrensel değerlere sahip nesillerin yetişmesi amaçlanmaktadır (Arıcı, 2018).

Okuma sadece sembollerin zihinde karşılık bulması değil Akyol'un ifade ettiği gibi (2020, s.1) "Ön bilgilerin kullanıldığı, yazar ve okuyucu arasındaki etkili iletişime dayalı, uygun bir yöntem ve amaç doğrultusunda, düzenli bir ortamda gerçekleştirilen anlam kurma sürecidir." Arıcı'ya (2018) göre okuma "Yazılı bir metni görüp kendine özgü biçimde anlamlandırmadır." Dolayısıyla öğrencilerin okuduklarını anlamaları ve özgün bir biçimde yorumlamaları okuma becerisinin gelişimi için gereklidir. Bu bağlamda okuduğunu anlama konusunda ulusal sınavlarda ve uluslararası yapılan karşılaştırmalarda ülkemize yönelik elde edilen bulgular dikkat çekicidir. Bunlar arasında Akademik Becerilerin İzlenmesi ve Değerlendirilmesi (ABİDE) içinde bulunan Türkçe testi sonuçlarına göre öğrencilerin %25.1'i temel ve temel altı düzeydedir (MEB, 2019). Diğer bir ifadeyle dört öğrenciden birisi sınav sonuçlarına göre oluşturulan temel altı, temel, orta, orta üstü ve ileri kategorileri arasında en alt iki basamaktadır. Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) tarafından on beş yaşındaki öğrencilerin okuma becerisi, matematik ve fen okuryazarlığı alanlarındaki becerilerini ölçmek için geliştirilen Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA) sonuçlarına göre de okuma becerisinde Türkiye'deki öğrencilerin %71'i altı kategori arasında ikinci düzeye ulaşmıştır (MEB, 2022). Diğer bir ifadeyle öğrencilerin %29'u en alt yeterlik düzeyindedir. Bu düzeyin özellikleri arasında ise kısa paragrafların gerçek anlamını kavrama, bir metindeki bilgiler arasında basit bağlantılar kurabilme yer almaktadır. Yeterlik düzeyi yükseldikçe verilen metinde ilişki kurma, çıkarımda bulunma, karşılaştırma yapma gibi ileri düzey beceriler artmaktadır.

Okuma konusunda ulaşılan bu bulgular öğrencilerde kitap okuma alışkanlığının önemine işaret etmektedir. Kitap okuma alışkanlığının kazanılabilmesinde çocukların bulundukları gelişimsel dönemlere uygun olarak onların duygu, düşünce ve hayal dünyalarına yönelik hazırlanmış metinler önemlidir. Nitelik ve içerik açısından çocuklara göre hazırlanan bu eserler çocuk edebiyatının içeriğini

oluşturmaktadır (Efe, 2014). Çocuk edebiyatı, 2-14 yaşları arasındaki bireylerin ihtiyacını karşılayan edebiyattır (Oğuzkan, 2021). Bu eserler, çocukların fiziksel ve zihinsel gelişimlerine, duygu, düşünce, hayal, ilgi ve seçimlerine hitap eden hem eğitime hem de eğlendirme görevi olan sözlü ve yazılı eserlerden oluşmaktadır (Sever, 2010). Çocuk edebiyatı çocukların hayal, duygu, düşünce ve duyarlılıklarına, eğitilirken aynı zamanda eğlenmelerine katkı sunmak amacıyla oluşturulan bir edebiyattır (Şirin, 2000).

Çocuk edebiyatında yazılı türler arasında; masal, hikâye, roman, drama, biyografi, otobiyografi, anı, günlük bulunmaktadır (Tüfekçi Can, 2012). Ayrıca; bilmece, tekerleme, çizgi roman, fıkra, atasözü, tiyatro, efsane, destan da bu grupta yer alır (Bölük, 2022). Bu eserler, çocukta edebi bir hassasiyet oluşmasını sağlar. Edebiyat çocuklara yaşama, çevreye ve insan ilişkilerine yönelik deneyimler sunar ve kişinin çocukluktan itibaren beslenebileceği sınırsız bir kaynak olmaya yaşam boyu devam eder (Alver, 2005). Çocuk edebiyatı; çocuklara öz güven, öz denetim, öz yeterlik, empati, özdeşim kurma gibi duygu ve düşünce becerilerini kazandırmak, çocukların hayal ve gerçek dünyaları arasında bağ kurmak, çocukların duygu ve düşünce dünyalarını tanımalarına olanak sağlamak gibi işlevlere sahiptir (Tunagür ve Kardaş, 2021). Edebiyat çocuklara karşılaşmadıkları farklı dünyaların içinde pek çok tecrübe ve yaşanmışlıkla karşılaşma imkânı sunar (Tunagür, 2021). Bütün dil becerilerinin etkili olarak geliştirilmesinde de önemli bir rol oynar (Ateş, 2021).

Öğrencilerin kitap okuma alışkanlıklarının gelişmesine çok sayıda bireysel ve çevresel faktör etki etmektedir. Çocuklarda okuma kültürünün yerleşmesinde (Toğçuoğlu Ünal ve Yiğit, 2014) ve okuma becerisinin gelişmesinde (Puglisi, Hulme, Hamilton & Snowling, 2017) ailenin, kitap okuma sevgisini kazandırmada öğretmenlerin (Aslantürk ve Saracaloğlu, 2010) rolünü tespit eden çalışmalar bulunmaktadır. Okuduğunu anlamada ise bireylerin ön bilgisi ve kelime bilgisi ile ailenin okumaya katılımının etkili olduğu tespit edilmiştir (Çiğdemir, 2021). Bir başka çalışmada evde kitaplığı bulunan öğrencilerin okumaya ilişkin tutumlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Aytaç ve Kaygısız, 2019; Durualp, Çiçekoğlu ve Durualp, 2013). Bu faktörlerin yanında çocukların ilgilerine göre bilinçli bir biçimde kitap türlerini tercih edebilmesi de kitap okuma alışkanlığının kazanılmasında etkili olabilir. Erken çocukluk döneminde edinilen okuma alışkanlığı hayatın geri kalanında da devam ettiği için (Majid, 2018) çocukların bu yaşlarda ilgilerini çeken edebi eserlerle tanışmaları önemlidir. Nitekim çocuk edebiyatı ürünleri; çocukların gelecek hayatlarında iyi bir okur olabilmeleri için onları hazırlar (Şirin, 2016). Bu eserlerin çocukları nitelikli metinlere yöneltme ve zamanla okuma kültürü kazandırma sorumluluğu vardır (Sever, 2019). Nitelikli edebi eserlerle erken yaşlarda tanışan çocukların okuryazarlık becerilerinin geliştiği ve ilerleyen yaşlarda iyi bir okur oldukları görülmektedir (Serin, 2011; Wesseling, Christmann ve Lachmann, 2017). Ateş ve Kaya (2023) tarafından yapılan deneysel çalışmada da çocuk edebiyatı eserlerinin okunmasının ortaokul öğrencilerinin; okuma motivasyonu ve tutumu, okumaya adanmışlık, okur öz algısı üzerinde pozitif bir etkisi olduğu belirlenmiştir. Durualp ve diğerleri (2013) tarafından yapılan çalışmada roman-hikâye okuyan çocukların kitap okumaya ilişkin tutumlarının yüksek olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla çocukların gelişim dönemlerine uygun kitap türlerinin seçilmesinin, ilgilerini çeken kitap türleri ile tanışmalarının okuma alışkanlığının kazanılmasında önemli olduğu söylenebilir.

Literatürde öğrencilerin okumaya yönelik tutumları, okuma alışkanlıkları ile ilgili farklı öğrenim düzeylerinde çeşitli araştırmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalar arasında Aytaç ve Kaygısız (2019) lise öğrencilerinin okumaya ilişkin tutumlarını, Boz ve Ulusoy (2019) dördüncü sınıf öğrencilerinin okuma tutumu, okuduğunu anlama düzeyi ve rutin olmayan problem çözme başarısı değişkenlerinin ilişkisini, Taş (2018) da aynı grubun okuma alışkanlıklarını ve okumaya ilişkin tercihlerini, Ürün-Karahan ve Taşdan (2017), beşinci ve altıncı sınıf öğrencilerinin okumaya karşı tutumlarını ve okuma motivasyonlarını araştırmıştır. Durualp ve diğerleri (2013) sekizinci sınıf

öğrencilerinin kitap okuma alışkanlıklarını incelemiştir. Tercih edilen edebi türlere yönelik araştırmalar ise daha azdır. Bölük (2022) ilkokul öğrencilerinin okumayı tercih ettikleri çocuk edebiyatı türleriyle ilgili, Alkan ve Durukoğlu (2024) ortaokul öğrencilerinin kitap okumaya ilgi ve tercihlerine yönelik nicel yöntemle araştırma yapmış, DüNDAR ve Maden (2019) ise ortaokul öğrenci velilerinin çocuk edebiyatına yönelik farkındalıklarını ele almıştır. Bu çalışmalardan farklı olarak çocuklarda kitap okuma alışkanlığı oluşturabilmek ve bilinçli bir okuyucu olarak yetişmelerini sağlamak için çocuk edebiyatı türlerine yönelik ilgi ve farkındalıklarının nitel araştırma yöntemi ile derinlemesine incelenmesinin literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu sebeple araştırmanın amacı, ortaokul öğrencilerinin kitap okumaya ilgileri ve çocuk kitapları hakkında farkındalıklarını incelemektir. Çalışma, öğrencilerin kitap türlerine yönelik farkındalıklarının tespit edilmesi ve çocukların ilgileri doğrultusunda çocuk kitapları ile ilgili öneriler sunması bakımından önemlidir. Çalışmanın; ilgili literatüre katkı sağlamasının yanında öğretmenlere okulda verilecek ödevler veya yapılacak etkinliklerin hazırlanmasında, öğrencilerin bilinçli okuma tercihlerinde ve velilere çocuklarının okuma alışkanlığı kazanmasında destek olma noktasında yardımcı olacağı düşünülmektedir. Araştırma soruları şunlardır:

1. Ortaokul öğrencilerinin kitap okumaya yönelik görüşleri nasıldır?
2. Ortaokul öğrencilerinin kitap türlerine yönelik farkındalıkları nasıldır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma nitel araştırma modelindedir. Nitel araştırmalar; belirlenen konunun kendi bütünlüğü içinde derinlemesine incelendiği, örüntülerin keşfedildiği bir yöntemdir (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden “durum çalışması deseni” benimsenmiştir. Durum çalışmasında, bir olgu veya olay derinlemesine incelenerek nasıl ve neden soruları cevaplanmaya çalışılır (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Bu çalışmada ortaokul öğrencilerinin kitap okumaya ilgileri ve kitap türlerine yönelik farkındalıkları derinlemesine incelenmek istendiği için durum çalışması deseni tercih edilmiştir.

Araştırma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu 2022-2023 eğitim öğretim yılında Samsun ilinin bir ilçesinde Yatılı Bölge İlköğretim Okulu’nda öğrenim gören 15 ortaokul öğrencisinden oluşmaktadır. Çalışma grubunun seçiminde kolay ulaşılabilir örneklem yöntemi kullanılmıştır. Kolay ulaşılabilir veya uygun örnekleme, araştırmacının genellikle kolayca ulaşabileceği bir örneklemden verileri toplamasıdır (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2022). Öğrencilerin özellikleri Tablo 1’de sunulmuştur. Çalışmaya katılan 15 öğrencinin 11’i kız dördü erkektir. Altı, yedi ve sekizinci sınıf öğrencilerinden beşer kişi çalışmaya dahil edilmiştir. Aşağıdaki tabloda katılımcılara ait bilgiler yer almaktadır:

Tablo 1. Katılımcı öğrenciler ile ilgili ön bilgiler

Kod	Sınıf	Cinsiyet	Anne Öğrenim Durumu	Baba Öğrenim Durumu	Not Ortalama	Kitap Okumaya Ayırılan Süre	Kitap Okumaya Engel Olan Durum	Aile Bireylerinin En Çok Vakit Ayırdığı Etkinlik
Ö1	6	Kız	İlkokul	İlkokul	88	30 dk.	Derslerin yoğunluğu	Diğer
Ö2	6	Erkek	İlkokul	İlkokul	83	1 saat	Derslerin yoğunluğu	Diğer
Ö3	6	Kız	Lise	Ortaokul	78	30 dk.	TV, cep telefonu, bilgisayar	TV, Bilgisayar
Ö4	6	Kız	Ortaokul	Lise	80	30 dk.	Derslerin yoğunluğu	TV, Bilgisayar
Ö5	6	Kız	İlkokul	Lise	78	30 dk.	TV, cep telefonu, bilgisayar	TV, Bilgisayar
Ö6	8	Erkek	Ortaokul	Ortaokul	96	1 saat	Derslerin yoğunluğu	Diğer
Ö7	8	Kız	Ortaokul	Ortaokul	87	3 saat	Derslerin yoğunluğu	TV, Bilgisayar
Ö8	8	Erkek	İlkokul	Ortaokul	93	2 saat	TV, cep telefonu, bilgisayar	TV, Bilgisayar
Ö9	8	Kız	İlkokul	İlkokul	97	2 saat	TV, cep telefonu, bilgisayar	Eğlence
Ö10	8	Kız	İlkokul	İlkokul	99	1 saat	TV, cep telefonu, bilgisayar	TV, Bilgisayar
Ö11	7	Kız	Lise	Ortaokul	99	3 saat	Yok	Kitap okuma
Ö12	7	Erkek	Üniversite	Üniversite	96	<30 dk	TV, cep telefonu, bilgisayar	-
Ö13	7	Kız	Lise	Lise	97	30 dk.	TV, cep telefonu, bilgisayar	Diğer
Ö14	7	Kız	İlkokul	Ortaokul	97	1 saat	TV, cep telefonu, bilgisayar	TV, Bilgisayar
Ö15	7	Kız	Lise	Lise	96	1 saat	TV, cep telefonu, bilgisayar	TV, Bilgisayar

Veri Toplama Araçları

Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formu ile veri toplanmıştır. Görüşme formunu hazırlama aşamasında ilk olarak ilgili literatür taraması yapılmıştır. Ardından da taslak sorular hazırlanmış ve oluşturulan form uzman görüşüne sunulmuştur. Türkçe Öğretimi alanında iki, Eğitim Yönetimi alanında bir uzmanın görüşleri doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra pilot uygulama yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorular ilk olarak altı ortaokul öğrencisine (iki 6. sınıf, iki 7. sınıf, iki 8. sınıf) sorulmuştur. Bu uygulamanın amacı katılımcıların soruları ne derece kavradıklarını tespit etmektir. Bu sayede anlaşılmayan sorularda değişiklik yapılmıştır. Pilot uygulama sonucunda görüşme formuna son şekli verilmiştir. Görüşme formunun birinci bölümünde dokuz adet soru ikinci bölümünde dört temel soru ve sonda soruları yer almaktadır. Sorulara örnek olarak şunlar verilebilir; Sizce kitap okumanın faydaları nelerdir? Kitap okumak insan yaşamını nasıl etkiler? kitap okumanın yaşamınıza nasıl etkileri olduğunu düşünüyorsunuz? Okumayı en çok sevdiğiniz kitapların özelliklerinden bahseder misiniz? Size göre çocuklara yönelik kitaplar nasıl olmalıdır? Çocuklara yönelik bir kitap yazsaydınız nasıl tasarlardınız?

Verilerin Toplanması ve Analizi

Veriler, görüşme yöntemi ile 2022-2023 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde gönüllü öğrencilerle velilerinin izni dahilinde toplanmıştır. Görüşmeler öğrencilerin uygun zamanları belirlenerek yüz yüze yapılmıştır. Görüşme öncesinde öğrenci velilerinden yazılı onam alınmış Ondokuz Mayıs Üniversitesinden Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurul Komisyonu'ndan 20.06.2023 tarihinde 2023-566 Sayılı karar ile etik kurul izni edinilmiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak elde edilen verilerin analiz sürecinde Miles ve Huberman (1994/2021) tarafından önerilen nitel veri analizi basamakları takip edilmiştir. Bu süreç öğrencilerden toplanan verilerin; azaltılması, sunumu, sonuç çıkarımı ve doğrulama basamaklarından oluşmaktadır. Her iki araştırmacı tarafından birkaç defa okunan cevaplar üzerinde kodlama işlemi yapılmıştır. Kodlamada, nitel veri kodlama tekniklerinden betimsel kodlama ve in vivo kodlama (Saldana, 2013/2022) kullanılmıştır. Araştırmacılar elde ettikleri ön kodlar üzerinde değerlendirme yaparak kodların anlamlarını netleştirmiş ve yeniden kodlama yapmışlar, son değerlendirmede kod listesine son halini vermişlerdir. Miles ve Huberman'ın (1994/2021, s.64) önerdiği formül kullanılarak iki araştırmacı arasında kodlayıcılar arası uyum yüzdesi %94 olarak hesaplanmıştır.

Nitel araştırmalarda sonuçların niteliğini artırmak için; doğrulanabilirlik, denetlenebilirlik, inanılabilirlik ve aktarılabilirlik konularında dikkat edilmesi gereken bazı ilkeler vardır (Miles ve Huberman, 1994/2021). Bu çalışma kapsamında doğrulanabilirlik için; çalışmanın yöntemi detaylı olarak açıklanmıştır. Verilerin toplanma ve analiz süreci açık bir biçimde ifade edilmiştir. İnanılabilirlik için araştırmada elde edilen veriler ayrıntılı bir şekilde sunulmuş, bulguların kendi içinde tutarlılığına dikkat edilmiştir. Denetlenebilirlik için araştırma soruları araştırma desenine uygun ve açık bir dille hazırlanmıştır. Görüşmeler okul ortamında öğrencilerin rahat cevap verebileceği bir ortamda yapılmıştır. Aktarılabilirlik kapsamında ise çalışma grubundaki katılımcıların araştırmayı ilgilendiren özellikleri isimleri gizli tutularak ayrıntılı bir şekilde tanımlanmıştır. Gönüllü olarak görüşmeye katılan öğrencilerin isimleri etik kurallar çerçevesinde araştırmada yer verilmemiştir. Katılımcıların isimleri Ö1, Ö2, ... Ö15 olarak kodlanmıştır.

Bulgular

Betimsel sorulara verilen yanıtlara göre öğrencilerin günlük kitap okumaya ayırdıkları sürenin bir öğrenci için 30 dakikadan az, beş öğrenci için en az 30 dakika (Ö1, Ö3, Ö4, Ö5, Ö13) olduğu görülmüştür. Beş öğrenci bir saat (Ö2, Ö6, Ö10, Ö14, Ö15), iki öğrenci iki saat (Ö8, Ö9), diğer iki öğrenci ise üç saat (Ö7, Ö11) okumaya süre ayırdığını belirtmiştir. Kitap okumaya engel olan durumlar konusunda elde edilen cevaplar ise şöyledir: Bir öğrenci (Ö11) kitap okumasına engel olan durum olmadığını, dört öğrenci (Ö1, Ö2, Ö4, Ö6, Ö7) derslerin yoğunluğundan yeterli süreyi ayıramadığını, dokuz öğrenci ise (Ö3, Ö5, Ö8, Ö9, Ö10, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15) TV, cep telefonu ve bilgisayar kullanımının kitap okumasına engel olduğunu belirtmiştir. Ailelerin en çok vakit ayırdığı etkinliğe sekiz öğrenci (Ö3, Ö4, Ö5, Ö7, Ö8, Ö10, Ö14, Ö15) TV izleme, bilgisayar kullanma, sadece bir öğrenci kitap okuma (Ö11), bir başka öğrenci (Ö9) eğlence, beş öğrenci (Ö1, Ö2, Ö6, Ö12, Ö13) ise sosyal etkinlikler cevabını vermiştir.

Öğrencilerin görüşme sorularına verdikleri yanıtların analizi ile kitap okumanın faydaları, tercih edilen kitap türleri ve bu türlerin tercihindeki sebepler, çocuk kitaplarının özellikleri ve hayali bir kitap önerisi kategorilerinde kodlar ortaya çıkmıştır.

Kitap Okumanın Faydaları

Öğrencilerin tamamı kitap okumanın çeşitli faydaları olduğunu düşünmektedir. Elde edilen kodlar Tablo 2'de görülmektedir.

Tablo 2. Öğrencilerin kitap okumanın faydalarına ilişkin görüşleri

Kodlar	Öğrenciler
Hayal gücünü geliştirir.	Ö1, Ö3, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö14
Okuma hızını artırır.	Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö8, Ö11
Bilgilendirir.	Ö4, Ö10, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15
Derslere yardımcı olur.	Ö5, Ö11, Ö15

Paragraf sorularını kolay çözmeyi sağlar.	Ö8, Ö11
Okuma ve anlamının gelişmesini sağlar.	Ö2, Ö13
Eğlendirir.	Ö1, Ö2, Ö15
Hayatı kolaylaştırır.	Ö6, Ö12
Farklı bakış açıları kazandırır.	Ö7, Ö8, Ö15
Hayata hazırlar.	Ö9, Ö12, Ö15
Kelime dağarcığını genişletir.	Ö9, Ö14, Ö15
Kendini iyi ifade etmeyi sağlar.	Ö6, Ö13
Empati yapmayı sağlar.	Ö7, Ö13
Farklı fikirlere saygılı olmayı sağlar.	Ö9, Ö11
Olgunlaştırır.	Ö9, Ö15

Kitap okumanın faydalarına yönelik ulaşılan kodlar arasında; kitap okumanın hayal gücünü geliştirdiği, bilgilendirdiği ve okuma hızını artırdığı kodları öne çıkmaktadır. Kitap okumanın hayal gücünü geliştirmesi ile ilgili olarak Ö8: “*Kitap okumak bana göre çocuklara farklı bir pencere bir yeni ufuk açar ve hayal güçleri gelişir.*”, Ö14: “*Çocukların hayal gücünü, düşünce sınırlarını genişletir...*” ve Ö6’nın “*Herkesin bildiği gibi kitap okumak çocukların hayal dünyasını genişletir, onların kendilerini daha iyi ifade etmelerini sağlar, insanların genelinde ise hayatlarını kolaylaştırır.*” ifadeleri örnek verilebilir. Ö12 kitap okumanın insanı bilgilendirmesine yönelik olarak “*Kitap okuyan çocuklar bilgili olur. Hayatında karşılaştığı engelleri bilgileri sayesinde geçebilir. Okumayanlar da engellere takılıp ‘Nasıl kurtulacağım?’ diye kendi kendine sorar. Yani bilgi, insan hayatını kolaylaştırır.*” ifadesi ile dikkat çekmiştir. Bu faydaların yanında kitap okumanın; derslere yardımcı olduğunu, paragraf sorularını kolay çözmeyi sağladığını, okuma ve anlamayı geliştirdiğini, eğlendirdiğini, hayatı kolaylaştırdığını, farklı bakış açıları kazandığını, hayata hazırladığını, kelime dağarcığını zenginleştirdiğini, kendini iyi ifade etme, empati yapma ve farklı fikirlere saygılı olmayı sağladığını, insanı olgunlaştırdığını düşünenler bulunmaktadır. Öğrencilerden Ö11 şu sözleri ile kitap okumanın hem ders başarısına hem de bireysel gelişimine dikkat çekmiştir: “*Yaşam kalitemizi artırmakla birlikte kitap bizim düşüncelere ve fikirlere saygılı yaklaşarak bu düşünceleri daha iyi anlamamızı sağlar. Okumamızı hızlandırdığı ve paragrafı anlamaya yardımcı olduğu için bence derslere de faydalıdır. Dar fikirli ve sabit görüşlü olmamızı da engeller.*” Ö7, okumanın farklı dünyaları tanıma ve başkalarının yerine kendini koyabilme becerisi kazandığını düşünmektedir: “*Kitap okumak çocukların hayal gücünün gelişmesini ve empati yapmasını sağlar. Kitap okumak insanların olaylara bakış açısını daha da genişletir.*” Ö9, benzer görüşlere sahip olmakla birlikte ek olarak okumanın, kelime dağarcığının gelişmesine katkı sağladığını şöyle ifade etmiştir: “*Farklı düşüncelere saygılı olmamızı sağlar. Hayal dünyalarının gelişmesini sağlar. Kelime hazinesinin gelişmesini sağlar. İnsanlar kitaplar sayesinde iç dünyalarına ulaşabiliyor ve ders çıkarabiliyorlar.*” Ö13’ün, “*... Kendini ifade etmesinde karşılıklı konuşma içerisinde daha rahat davranma insanlara, genelde okuma ve anlamada gelişme ve insan ilişkilerinde daha kültürlü ve bilgili olma vb. özellikler kazandırır.*” ifadesinde kitap okumanın insanlar arası ilişkilerdeki faydaları dikkat çekmektedir. Aşağıda yer alan Ö15’ in ifadelerinde de kitap okumanın çeşitli faydaları görülmektedir. Ö15 kitap okumakla bireyin olgunlaştığını, bilgilendiğini düşünmektedir:

“*Kelime dağarcığımız oldukça genişler. Ve kitap okumak insanı olgunlaştırır. Çocukların derslerine yardımcı olur. Bazen bizi bilgilendirir bazen eğlendirir. Aile içinde kitap okumayı aktivite yapmak çocukları televizyon vs. şeylerden uzak tutar ve bilgiye yollar yani kitap okumanın çocuklara etkisi çok büyüktür, fazladır. Anlatsam buraya sığmaz. Ama sadece bilgi değildir bence bizlerdeki etkisi. Hayatı da öğretir bize yaşamı, tedbir almayı, dünyaya bakılacak bir sürü pencere gösterir, eğer hepsinden bakarsak bizi daha da olgunlaştırır.*”

Öğrencilerin Tercih Ettikleri Kitap Türleri ve Bu Türleri Tercih Sebepleri

Araştırmaya katılan öğrencilerin okumaktan hoşlandıkları edebi türler; hikâye, roman, masal, şiir, fabl ve gündüktür. Bunlar arasında roman, hikâye, masal öne çıkmaktadır. Tablo 3’te elde edilen kodlar sunulmuştur.

Tablo 3. Öğrencilerin okumaktan hoşlandıkları edebi türler ve sebepleri

Tür	Sebepler	Katılımcı
Hikâye	Olay anlattığı için	Ö10
	Kendini kahramanın yerine koyabildiği için	Ö6
	Olaylar eğlenceli olduğu için	Ö15
	Konuları çocuklara hitap ettiği için	Ö5
	Bilgi verdiği için	Ö1
Roman	Hayatın sıradanlığından çıkardığı için	Ö7
	Merak duygusuna hitap ettiği için	Ö8
	Olaylar örgüsü olduğu için	Ö8, Ö10
	İç dünyasını keşfetmeyi sağladığı için	Ö9
	Farklı bakış açıları kazandırdığı için	Ö11
	Bilgi verdiği için	Ö11
	Hayata hazırladığı için	Ö11
	Konuları gerçekçi olduğu için	Ö13, Ö15
	Olayları ilgi çekici olduğu için	Ö15
	Sürükleyici olduğu için	Ö8, Ö12
Masal	Eğitici olduğu için	Ö2
	Hayal dünyasını zenginleştirdiği için	Ö9
	İyiler kazandığı için	Ö11
	Konuları çocuklara hitap ettiği için	Ö5
	Olay anlattığı için	Ö10
Şiir	Anlatım gücünden dolayı	Ö1
	Hissettirdiği duygular için	Ö15
Fabl	Kahramanları hayvanlar olduğu için	Ö3
	Eğitici olduğu için	Ö4
	Olay anlattığı için	Ö10
Gündük	Birinci kişi ağzından anlatıma sahip olduğu için	Ö14

Öğrencilerden sekizi roman okumaktan hoşlandığını belirtmiştir. Bu öğrencilerden Ö7, “Roman kitapları bana daha çok hitap eder çünkü günlük hayatın sıradanlığından bizi çıkarır.” ifadesiyle roman okumanın hayatın sıradanlığından çıkarmasına, Ö9 ise “Ben en çok roman okurum. Kendi iç dünyamı keşfetmemi sağlar.” ifadesi ile roman okuyarak iç dünyasına yolculuk yaptığına dikkat çekmiştir. Romanların konusu itibari ile olaylar örgüsünden oluşması, bu olayların merak uyandırması, sürüklemesi, gerçekçi olması öğrencilerin romanı tercih sebepleri arasında gösterilmiştir. Bu konuda Ö10: “Ben romanı severim. Kitapta olayların birbirine bağlanması bana göre daha güzel.”, Ö12: “Ben romanı tercih ederim çünkü roman okurken kendimi romana daha iyi kaptırıyorum. Ve okurken daha iyi anlarım. Okurken kendimi romanın içinde gibi hissedirim fakat okumayı bırakana kadar.”, Ö15: “... Romadaki olaylar çok ilgimi çeker çoğunlukla gerçek olabilecek olaylar anlatılır. Ben de bunları okurken hoşuma gider ve eğlenirim.” açıklamalarında bulunmuşlardır. Ö8’in aşağıdaki ifadesinde de romanların sürükleyici olmasına yönelik şu düşünceleri görmek mümkündür:

“...benim en sevdiğim tür romandır... Çünkü romanlarda diğer türlerde olmayan bir şey var. Galiba bu romanın çok uzun olmasından kaynaklanıyor. Çünkü o kadar sayfa okuduktan sonra kendinizi romanın bir parçası gibi hissediyorsunuz daha başka nedenleri de romanı okurken içinizi saran merak duygusu acaba sonunda ne olacak... Nasıl bitecek, mutlu son mu yoksa mutsuz son mu olacak? Bu duygular okuma isteğimi canlandırıyor...”

Öğrencilerden bir kısmı hikâye okumaktan hoşlandığını ve hikâyenin çocuklara hitap eden tür olduğunu belirtmişlerdir. Hikâyelerin; bilgi vermesi, olay anlatması, konularının çocuklara hitap etmesi, olayların eğlenceli olması, kendini kahramanın yerine koyabilmesini sebep olarak göstermiştir. Hikâyelerin çocuklara göre olduğunu düşünen ve hikâye okumaktan hoşlanan katılımcıların tercih sebeplerine örnek olarak; “Hikâyeler çocuklara hitap eder, onları bilgilendirir.” (Ö1), “Masal ve hikâyedir. Çünkü konuları çocuklara göredir.” (Ö5), “Bence genel olarak çocuklara hitap eden türler masal ve hikâye. Bu türlerden hikâyeyi daha çok severim kendimi kahramanın yerinde hissetmek isterim.” (Ö6), “Masal, hikâye, fabl, roman gibi türleri severler. Çünkü çocuklar için olay olması onların ilgisini çeker.” (Ö10), “Bana göre benim yaşındaki çocuklar için roman hikâye şiidir. ...hikâyelerdeki olaylar çok güzeldir. Aynı roman gibi hoş ve eğlencelidir.” (Ö15) ifadeleri gösterilebilir.

Bazı öğrenciler masalların çocuklara hitap ettiğini düşünmektedir. Buna sebep olarak ise masalların; eğitici olmasını, hayal dünyasını zenginleştirmesini, bilgi vermesini, iyilerin kazanmasını, konularının çocuklara hitap etmesini, olay anlatmasını göstermişlerdir. Ö2’nin “Bana göre çocuklara hitap eden tür masaldır. Nedeni ise masalların eğitici olmasıdır.”, Ö9’un “Çocuklara en çok masal hitap eder. Çünkü masal çocukların hayal dünyalarının gelişmesine katkı sağlar ve bazı bilgileri öğrenmemizi sağlar”, Ö10’nun “Masal, hikâye, fabl, roman gibi türleri severim. Çünkü çocuklar için olay olması onların ilgisini çeker.” ve Ö11’in “Küçük yaşlar için masal, hikâye uygundur. Çünkü iyilerin kazandığı masal ve hikâyeler çocukların gelişimi için önemlidir.” ifadelerinde masal türünün tercih sebepleri görülmektedir.

Üç öğrenci fabl türünde eserleri okumaktan hoşlandığını ve fablların çocuklara hitap ettiğini düşünmektedir. Bu öğrencilerden Ö3: “Fablların kahramanları hayvanlar olduğu için çocukların ilgisini çeker.” ifadesi ile fablların kahramanlarının hayvanlar olmasına, Ö4: “Fablların eğitici olması ise çocuklar için faydalıdır.” ifadesi ile bu türün eğitici olmasına dikkat çekmişlerdir. Ö10 ise masal, hikâye ve romanda olduğu gibi fabl türünde de bir olayın olmasını sebep olarak şöyle göstermiştir: “Masal, hikâye, fabl, roman gibi türleri severler. Çünkü çocuklar için olay olması onların ilgisini çeker.”.

Öğrencilerden ikisi ise şiir okumaktan hoşlandıklarını belirtmişlerdir. Bu öğrencilerden Ö15 şiirlerin anlatım gücü ve duygulara hitap etmesini sebep olarak şöyle açıklamıştır: “Şiirleri çok severim çünkü içinde çok fazla emek ve ilham vardır. Bazılarında yakınma, acı vardır. Bazılarında mutluluk, kavuşma vardır. Şiirlerin birçok dili vardır. İlgiyi çeken nokta bu ya o şiirdeki dillerin her birini bulmaya çalışmak.”. Son olarak bir öğrenci (Ö14) günlük okumaktan hoşlandığını ifade etmiş sebep olarak ise anlatıcının birinci kişi olmasını şöyle açıklamıştır: “Ben daha çok günlük tarzı yazıları birinci kişi ağzından anlatım yapan kitapları seviyorum. Böylece okuduğum kitabın içinde ben de varmışım gibi hissediyorum ve kendimi kitaba kaptırıyorum.”

Çocuklara Hitap Eden Kitapların Özelliklerine Yönelik Görüşler

Ulaşılan bulgulara göre katılımcılar çocuklara hitap eden kitapların özelliklerini konu, karakter ve kapak açısından değerlendirmişlerdir. Tablo 4’te elde edilen kodlar belirtilmiştir.

Tablo 4. Öğrencilerin çocuklara hitap eden kitapların özelliklerine ilişkin görüşleri

Kategori	Kod	Katılımcılar
Konu	Eğlenceli olmalı	Ö1, Ö5, Ö9, Ö10,
	Eğitici olmalı	Ö1, Ö2, Ö7,
	Macera içermeli	Ö3, Ö4, Ö5, Ö14,
	Hayal gücünü beslemeli	Ö6,
	Konu çocuklarla ilgili olmalı	Ö6,
	İlgi çekici olmalı	Ö11, Ö12,

Karakterler	Kendini iyi hissettirmeli	Ö8,
	Eğlenceli olmalı	Ö1, Ö15
	Macera peşinde koşmalı	Ö3
	Olağanüstü özellikleri olmalı	Ö2, Ö7, Ö8
	Çocuk olmalı	Ö9
	Gerçekçi olmalı	Ö11, Ö13
	Her yaşa hitap etmeli	Ö14
	Kötü alışkanlıkları olmamalı	Ö10
Kapak	Konu hakkında bilgi vermeli	Ö1, Ö4, Ö10, Ö11
	Hayal dünyasına hitap etmeli	Ö3, Ö6
	İlgi çekici olmalı	Ö7, Ö8, Ö9, Ö13, Ö10, Ö12
	Kitabın kapağında karakterler olmalı	Ö2

Tablo 4’te görüldüğü üzere katılımcı öğrenciler çocuklara yönelik kitapların konusunun; eğlenceli ve eğitici olmasına, macera içermesine, hayal gücünü beslemesine, çocuklarla ilgili olmasına, ilgi çekici olmasına dikkat çekmişlerdir. Öğrencilerden Ö11, “*Kitabın konusu ilgi çekici ve sürükleyici olmalı, çünkü bizim yaşımızdaki çocuklar okumaktan çabuk sıkılıyor ve kitap okumuyor.*” Ö10, “*Kitabın konusu eğlenceli olmalı, çocuklar eğlenmeli.*”, Ö3, “*Bana göre çocuklara uygun maceralı, hayal gücümüzden esinlenen, aksiyonlu olmalı.*”, Ö5, “*Bana ve çocuklara göre macera, aksiyon, heyecan ve bir o kadar keyifli kitap olabilir.*” Ö6, “*Bana göre çocuklara yönelik olanlar sade ama bir o kadar da çocuğun hayal dünyasını süsleyecek olmalı, kitabı konusu da çocuklarla ilgili olmalı.*” ve Ö12’nin “*Bence okurken ilk sayfalar sıkıcı olur çocuk sıkılınca diğer sayfalar yani kendini kaptıracağın sayfalara gelince çocuk onda da sıkılıyor ve okumayı bırakıyor. Yani ilk sayfalar sıkıcı değil de çekici yapılmalı.*” ifadelerinde de okumaktan keyif alacakları konuların özellikleri görülmektedir. Bir öğrenci (Ö8) ise çocuk kitaplarının okunduğunda kendini iyi hissettirmesi gerektiğini şöyle açıklamıştır: “*Bana göre bir yazar bir çocuğun kitabını okumasını istiyorsa çocuğa o kitabı okurken kendini iyi hissettirmeli.*”

Çocuklara yönelik kitaplarda karakterlerin özelliklerine yönelik ulaşılan kodlar; eğlenceli olmalı, macera peşinde koşmalı, yapmacık olmamalı, çocuk olmalı, olağanüstü özellikleri olmalı, gerçekçi olmalı, tutarlı olmalı, her yaşa hitap etmeli, kötü alışkanlıkları olmamalı biçimindedir. Bazı öğrenciler, “*Karakterlerin sihirli güçleri olmalıdır.*” (Ö2), “*Karakterleri tepegöz, süper kahramanlar vb. şeyler olmalı*” (Ö8) gibi ifadelerle karakterlerin olağanüstü güçleri olması gerektiğini düşünürken bazı öğrenciler karakterlerin gerçekçi olması gerektiğini düşünmektedir. Bu düşüncüyü Ö11: “*... Karakterler ise gerçekçi olmalı. Hayata dâhil olduğumuz bu yaşlarda kitaplardan dersler çıkarabilmeliyiz.*” ve Ö13’ün “*Karakterler saçma davranmamalı, yanlış hareketi olan eli ayağına dolanan karakter beni sıkıyor.*” ifadelerinde görmek mümkündür. Bunun dışında kitap konusunda olduğu gibi karakterlerin de eğlenceli olması, macera peşinde koşması gerektiğini düşünenler bulunmaktadır: “*Karakterler eğlenceli olmalıdır.*” (Ö1), “*... Karakterler ise macera peşinde koşmalı.*” (Ö3), “*Karakterler eğlenceli, komik olmalı. Mesela bir arkadaş grubu varsa içlerinden biri kesinlikle grubun neşesi olmalı.*” (Ö15)

Çocuklara yönelik kitapların kapağı hakkında ulaşılan kodlar: ilgi çekici olmalı, konu hakkında bilgi vermeli, karakterler yer almalı, hayal dünyasına hitap etmeli biçimindedir. Ö12: “*Kitabın kapağı sade bir renk olunca çocuk o kitabı alırken kapağı beğenmeyip konusunun da böyle olacağını düşünüp kitabı almıyor. O yüzden kitabın kapağı ilgi çekici olmalı.*”, ve Ö13: “*Kapak önemli bir unsurdur çünkü ilk kitabın kapağını görürüz ve ona göre değerlendiririz. Sadece kitap değil ayrıca insanları da her ne kadar inkâr etsek de bilinçaltımızdan kaynaklı dış görünüme göre değerlendiririz. Bu yüzden kapak etkileyici olmalı.*”, Ö8: “*Kapağı ise çocuğun gözüne hitap eden etkileyici ve renkli olmalı.*” ifadeleri ile kitap kapağının ilgi çekici olmasına dikkat çekmişlerdir. Ö11

ise “... Ayrıca kitabı herkes kapağına göre değerlendirdiğinden kitabın kapağı konusunu yansıtmalı ve okuyucuya kitap hakkında bilgi vermeli.” ifadesinde görüldüğü üzere kapağın konu hakkında bilgi vermesi gerektiğini düşünmektedir.

Hayali Bir Yazar Olarak Öğrencilerin Çocuk Kitabı Tasarımına Yönelik Bulgular

Araştırmada son olarak öğrencilerin kendilerini bir yazar olarak hayal etmeleri istenmiş ve bu hayali kitaba yönelik tür, başlık, kapak görseli, konu kategorilerinde kodlar elde edilmiştir. Tablo 5’te görüldüğü üzere birden fazla öğrenci hayali kitaplarının; roman, hikâye ve masal olacağını düşünürken birer öğrenci tiyatro, fabl ve günlük cevaplarını vermişlerdir.

Tablo 5. Öğrencilerin hayali bir yazar olarak tasarladıkları kitabın özellikleri

Kategori	Kodlar	Katılımcılar
Tür	Roman Tiyatro Fabl Hikâye Masal Günlük	Ö1, Ö5, Ö11, Ö12, Ö13, Ö15 Ö2 Ö3 Ö4, Ö6, Ö10, Ö13 Ö7, Ö8, Ö9 Ö14
Kitap Adı	Kitabın konusuyla ilgili Kitaptaki mekânlarla ilgili Kitaptaki kahraman ve varlıklarla ilgili	Ö1, Ö2, Ö3, Ö5, Ö6, Ö11, Ö12, Ö13, Ö15 Ö7, Ö8 Ö4, Ö9, Ö10, Ö14
Kapak Görseli	Kitabın konusuyla ilgili Kitabın karakterlerini içeren Kitaptaki mekânları içeren	Ö1, Ö2, Ö6, Ö11, Ö13, Ö15 Ö3, Ö4, Ö5, Ö8, Ö9, Ö10, Ö12, Ö14 Ö7
Konu	Yardımseverlik Komedi Macera Farklılıklara saygı Hayatın gerçekleri Korku	Ö3, Ö5, Ö10 Ö2 Ö1, Ö4, Ö7, Ö9, Ö8, Ö12, Ö14 Ö7 Ö11, Ö13 Ö15

Öğrenciler yazacakları kitabın adının ve kapak görselinin; kitabın konusuyla, kitaptaki mekânlarla ve karakterlerle ilgili olacağını düşünmüşlerdir. Örneğin Ö1: “Adını ‘Gece Yürüyüşü’ koyardım... Kapağına dört tane çocuk ve ay koyardım.”; Ö7: “Kitabın adını ‘Büyülü Dünyam’ koyardım... Kitabın kapağında büyümlü ormana benzer bir yer, kuşlar ve yıldızlara yer verirdim.”; Ö8: “Adını ‘Hayaller Ülkesi’ koyardım... Görselde ise bulutların üstünde dilek dileyen bir çocuk olurdu.” İfadelerinde tasarımlarını açıklamışlardır. Kitabına ‘Yardımseverliğin Güzelliği’ ismini veren Ö3 ise kapak görseli hakkındaki hayalini şöyle açıklamıştır:

“Kapağında bir köpek ile bir kedi yerde oturuyor. Köpek de ağzında bir balık ile yanında duruyor. Konu kedi açlıktan ölmek üzereyken köpek yanına gelip ağzındaki ona veriyor. Çünkü kedinin haline üzülüyor. Yardımseverliğin iyi bir şey olduğunu düşünüyorum balığı ona veriyor.”

Öğrenciler yazacakları kitaptaki konu seçiminde; yardımseverlik, komedi, macera, farklılıklara saygı, fantastik, hayattaki seçimler, hayatın gerçekleri, korku temalarına yer vereceklerini belirtmişlerdir. Macera konulu kitaplar Ö14’ün düşüncesinde de görüldüğü gibi öne çıkmaktadır: “Macera ve fantastik öğeler içeren bir kitap yazardım. Perilerin soyundan gelmiş bir çocuğun sabah kendini uyanır uyanmaz peri okulunda bulmasını yazardım.” (Ö14). Yardımseverliğe vurgu yapan Ö3 konuyu şöyle açıklamıştır “Konu kedi açlıktan ölmek üzereyken köpek yanına gelip ağzındaki ona veriyor. Çünkü kedinin haline üzülüyor. Yardımseverliğin iyi bir şey olduğunu düşünüyorum balığı ona veriyor.” Komedi ve korku temasına birer öğrenci değinirken konunun hayatın gerçekleri ile ilgili

olacağını düşünenler de bulunmaktadır. Örneğin Ö15: “Ben korku romanı yazardım ve küfre asla yer vermezdim. Ben daha çok gerilimden hoşlandığım için korkulu şeyler yazardım.” İfadesi ile korku romanı yazmak istediğinden bahsederken Ö11, “Konu olarak yaptığımız bir hatanın tüm hayatımızı kötü etkilediğini ele alırdım.” Ve Ö13: “Çocuklara yönelik kitapların çoğu benzer ve iyimser içerikte. Hayatın olaylarını çocuklara yönelik bir dille anlatırdım.” ifadeleriyle yazacakları kitapta hayatın gerçeklerinden bahsedeceklerini belirtmişlerdir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Ortaokul öğrencilerinin kitap okumaya ilgileri ve çocuk kitapları hakkında farkındalıklarının araştırıldığı bu çalışmada bir öğrenci hariç diğerlerinin kitap okumaya günde en az 30 dakika zaman ayırdıkları görülmüştür. Bu sonuç ilkökul, ortaokul ve lise düzeylerinde yapılan önceki araştırmalar tarafından desteklenmektedir (Bayat ve Çetinkaya, 2018; Clark & Foster, 2005; Taş, 2018; Yıldırım ve Ceylan, 2018). Çalışmada TV, bilgisayar gibi araçlarla zaman geçirme isteği ve derslerin yoğunluğu kitap okumaya zaman ayırma konusunda engel olarak ifade edilmiştir. Günde ortalama üç saat kitap okuyan bir öğrenci bu konuda herhangi bir engel olmadığını düşünmektedir. Bu öğrencinin ailesinin en çok vakit ayırdığı etkinlik de kitap okumaktır. En çok kitap okuyan öğrencilerden bir diğeri ise derslerin yoğunluğunu engel olarak düşünmektedir. Bunun yanında öğrencilerin çoğu televizyon, cep telefonu ve bilgisayar ile vakit geçirmenin kitap okuma önünde engel olduğunu ifade etmiştir. Bununla birlikte bu öğrenciler de günde 30 dakika ile iki saat aralığında kitap okumaya vakit ayırmaktadır. Günümüzde teknolojinin gelişmesi, internetin ve sosyal medyanın yaygınlaşması ile öğrencilerin tercih ettiği etkinlikler veya boş zaman aktiviteleri farklılaşmıştır. Gür, Dalmış, Kırmızıdağ, Çelik ve Boz (2012) tarafından yapılan Türkiye gençlik profili araştırmasında gençlerin boş zamanlarında en sık yaptıkları üç etkinliğin; televizyon izleme, kitap/dergi/gazete okuma ve sosyal medya kullanma olduğu saptanmıştır. Yakın tarihlerde yapılan bir gençlik araştırmasında da gençlerin sırayla; aile, internet, arkadaşlarla vakit geçirmeden sonra %37’sinin kitap okuma biçiminde cevap verdiği görülmüştür. Ayrıca araştırmaya katılanların; %53,7’sinin son bir haftada, %23,4’ünün son bir ayda, %12,1’inin son 2-6 ay içinde kitap okuduğu belirlenmiştir (Baysal, Sağlam, Kıvrak, Kay ve Şentürk, 2024). Başka bir çalışmada da öğrencilerin boş zamanlarında sırasıyla bilgisayar kullanma, televizyon izleme ve kitap okumayı tercih ettikleri belirlenmiştir (Aksaçlıoğlu ve Yılmaz, 2007). Aslantürk ve Saracaloğlu (2010) tarafından öğretmen adayları ile yapılan çalışmada da öğrencilerin yeterince kitap okuyamama sebepleri arasında iş veya derslerden zaman ayıramama, televizyon seyretme bulunmaktadır.

Okuma, bireyin ufkunun gelişmesi ve yaratıcı düşünmesinde çok önemlidir (Akyol, 2012). Bunların yanında okuma bireyin; ana dilini doğru kullanmasını, kelime dağarcığının zenginleşmesini, zihinsel gelişimini, sağlıklı ve güçlü bir kişilik gelişimini ve iletişim becerisinin güçlenmesini sağlar (Aksaçlıoğlu ve Yılmaz, 2007). Mevcut araştırmada da öğrenciler kitapların okul hayatından gündelik yaşama kadar çeşitli faydalar sağladığını düşünmektedir. Kitap okumanın hayal gücünü geliştirmesi faydalar arasında öne çıkarken bilgilendirme, okuma hızını artırma gibi somut faydalar da dile getirilmiştir. Öğrenciler kitap okumanın derslerine yardımcı olduğunu, özellikle paragraf sorularını çözerken yaşadıkları kolaylığı belirtmişlerdir. Bununla birlikte toplumsal hayatta iletişim kurma, empati yapma, hoşgörülü olma gibi becerilere de yardımcı olduğu düşünülmektedir. Buna göre öğrenciler kitap okumanın doğrudan gözlemlenebilen faydaları olduğu gibi bireyin hayatında onun olgunlaşmasını sağlayan dolaylı faydalar sağladığını da düşünmektedirler. Ulaşılan bu sonuçlar önceki araştırma sonuçlarına paraleldir. Yavaş’ın (2013) beşinci sınıf öğrencileri ile yaptığı çalışmada öğrencilerin çoğunluğu kitap okumanın; hayal dünyalarını geliştirdiğini, ders başarısına olumlu yansımaları olduğunu ve kelime hazinelerini geliştirdiğini ifade etmiştir (Yavaş, 2013). Yedinci ve

sekizinci sınıf öğrencileri ile yapılan bir başka çalışmada kitap okumanın; bilgiye ulaşmanın yolu olduğu, bireylerin anlama, iletişim, yaratıcılık, eleştirel düşünme becerilerini geliştirebileceği belirtilmiştir (Alkan ve Durukoğlu, 2024). Yorgancı'nın (2022) çalışmasında da öğrencilerin, okumanın bilgi kazandırdığını, özgürleştirdiğini düşündükleri görülmüştür. Kitap okumanın bireye sağladığı bu faydalar literatürde yıllardır bilimsel olarak bulgulanmaktadır. Kitap okumanın çocukların kelime dağarcığı ve dil gelişiminde önemli olduğu bilinmektedir (Wesseling vd., 2017). Dördüncü sınıf öğrencileri ile yapılan deneysel bir çalışmada matematik dersinde kaliteli çocuk edebiyatı eserlerinin kullanılmasının, öğrencilerin kavramları daha etkili bir şekilde anlamalarına destek olduğu tespit edilmiştir (Thomas ve Feng, 2015). Amerika'da kırsal kesimde bulunan bir lisede yapılan araştırmada kendi seçtikleri edebiyatı zevk için okuyan öğrencilerin, okumayan akranlarına göre İngilizce, matematik, fen ve tarih derslerinde daha yüksek notlar aldığı belirlenmiştir (Whitten, Labby ve Sullivan, 2016). Okuduğunu anlama ile Türkçe, matematik, sosyal bilgiler ile fen ve teknoloji derslerindeki başarı (Yılmaz, 2011), rutin olmayan problem çözme başarısı (Boz ve Ulusoy, 2019), matematik başarısı (Öztop ve Toptaş, 2022), matematiksel muhakeme (Erdem, 2016) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Aksoy'un (2018) çalışmasında da öğrencilerin TEOG puanı ile okuma alışkanlığı arasında pozitif ilişki olduğu belirlenmiştir.

Çocukların bilişsel, duyuşsal ve ruhsal açıdan yetişkin insanlardan farklı olmaları onların beklenti ve ihtiyaçlarını da farklı kılmaktadır. Çocukların okudukları kitaplardan yararlanabilmesi için eserin dil, anlatım ve konu yönünden zengin bir niteliğe sahip olması ve onları bilişsel, duyuşsal, estetik yönden geliştirmesi gerekir (Zengin ve Zengin, 2009). Çalışmada öğrencilerin çoğunluğunun çocuklara hitap eden tür olarak okumaktan hoşlandıkları kitapların olaya bağlı türler olduğu, bu türler içinde de en çok seçilen türün roman olduğu görülmüştür. Romanlar, betimleme ve anlatmaya dayalı türler grubuna dahil edilen bir anlatım tarzı olup (Gümüş, 1989), uzun hikâye olarak adlandırılır ve kurguya dayalı eserlerdir (Ungan, Arıcı ve Şimşek, 2020). Öğrencilerin romanı tercih sebepleri; kitapta bir olay örgüsü olması ve bunun merak uyandırması, sürükleyici olması, romandaki karakterler üzerinden farklı bakış açıları kazanmalarındır. Hikâye türünü tercih eden katılımcıların tercih sebepleri de roman tercih edenlere benzerdir. Hikâyeler, belli bir zaman ve yerde geçen birkaç kişinin yaşadığı bir olayı gerçeğe yakın bir şekilde anlatan, birtakım kişilerin karakterini çizen, çoğunlukla birkaç sayfayı geçmeyen kısa yazılardır (Oğuzkan, 1997). Hikayeler dil ve edebiyat yönünden iyi tasarlanmalı; giriş, gelişme, sonuç bölümleri iyi kurgulanmalı, çocuklara doğrudan nasihat vermemeli, çocuğun iç dünyasında kargaşa yaratacak çelişkili durumlara yer vermemelidir (Ungan vd., 2020). Masal tercih edenlerin tercihlerinde masal türlerinin eğitici olması, iyi karakterlerin kitap sonunda kazanması etkili iken fabl türünde karakterlerin hayvanlar olması tercih sebepleri arasındadır. Masal, kahramanlarından bazıları hayvan ve tabiatüstü varlıklar olan olayların masal ülkesinde gerçekleştiği, hayal ürünü olmasına rağmen dinleyicileri inandırabilen sözlü anlatım ürünüdür (Sakaoğlu, 2017). Fabl, genellikle kahramanları bitkiler ve hayvanlar olan sonunda veya başında bir ders veren, yaşam ilkesi ortaya koyan, insanların kusurlarını, eksiklerini düzeltmeye çalışan manzum ya da mensur olarak oluşturulabilen öykülerdir (Özdemir, 1990). Şiir okumayı tercih eden öğrenci ise sadece iki kişidir. Bu öğrenciler şiirlerin zengin anlatım gücü olduğunu ve duygulara hitap ettiğini düşünmektedir. Şiir, duygulara hitap eden bir sanattır. Ruh dünyasının derinliklerinde biçimlenen şiir çocukların hayal dünyasındaki zenginlikle eş değerdir. Türk edebiyatında çocuklara yönelik şiir, çocuk duyarlılığını yansıtan çocuk için yazılmış şiir ve çocuğu ele alan, çocuktan bahseden şiir biçiminde gelişim göstermiştir (Yalçın ve Aytaş, 2017). Şiir türünün kökeni geleneksel sözlü edebiyata dayanır. Orta Çağ'da âşıkların ve saz şairlerinin söylediklerinin yazıya geçirilmesiyle birlikte yazılı eserler arasında yerini almıştır (Tüfekçi Can, 2012). Bunun yanında önceki araştırmalarda öğrencilerin tercihleri incelendiğinde; ilkokul öğrencilerinin masal, fabl ve hikâye okumayı (Altunkaynak, 2018), dördüncü sınıf öğrencilerinin en çok masal, efsane, bilmece, hikâye, şiir okumayı en az destan

okumayı (Bölük, 2022) tercih ettikleri görülmektedir. Ortaokul öğrencilerinin ise; en çok fıkra ve öykü en az ise şiir okumayı tercih ettiği (Bayat ve Çetinkaya, 2018), en çok roman, öykü ve bu araştırmadan farklı olarak biyografi türlerini (Alkan ve Durukoğlu, 2024) tercih ettikleri tespit etmiştir. Bir başka çalışmada öğrencilerin en çok roman okumayı en az şiir okumayı tercih ettikleri belirlenmiştir (Serin, 2011). Bu sonuçlar araştırma bulguları ile benzerdir.

Çocuk kitaplarının sahip olması gereken bazı özellikler vardır. Çocuk kitapları hem biçim hem de içerik yönünden birbirini tamamlamalıdır. Biçim özellikleri kitabın ilgi çekici, kullanışlı ve dayanıklı olmasını sağlarken içerik özellikleri kitapların çocuklar tarafından beğenilmesini ve seçilmesini sağlar (Kökçü, 2021). Çocuk kitaplarının biçim özellikleri arasında kitabın kapağı, sayfa yapısı, yazı puntosu ele alınmaktadır. Kitap kapakları çocuğa içerikle ilgili ipuçları vererek onu meraklandırmalı, ilgisini çekecek şekilde tasarlanmalıdır. Çocuk kitaplarında sayfalar sadece resim veya yazıdan oluşmamalı ikisi arasında bütünlük sağlanmalıdır. Kitaplarda kullanılacak yazı puntosu çocuğun yaş seviyesine uymalı çocuk büyüdükçe yazı puntosu küçülmelidir. Çocuk kitaplarında kullanılan resimler estetik bakış açısı sunmalı; canlı, renkli, sevimli, mizahi, neşeli olmalı aynı zamanda çocukların olaylarla bağ kurmasını sağlamalıdır (Kökçü, 2021). Reutzel ve Gali (1998) çocukların kitap seçerken birbirine benzer davranışlar sergilediğini belirtmiştir. Çocuklar kitabı alır, kapağını inceler, başlığına bakar, sayfaları çevirir, resimlerini inceler, içeriğini okur. Kitapla ilgili bir yargıya varır ve bunun sonucunda kitabı okuyup okumamaya karar verir. Bu sebeple, kitap kapağı, resimleri, içeriği, konusuyla çocuğu kendine çekebilmelidir. Bu çalışmada da öğrenciler kitap kapaklarının; ilgi çekici olması, konu hakkında bilgi vermesi, hayal dünyasına hitap etmesi ve kitap kapağında karakterlerin yer alması gerektiğini düşünmektedirler. Kitap kapağı dışında kitapların diğer biçimsel özellikleri konusuna ise değinilmemiştir.

Çocuk kitaplarında dikkat edilmesi gereken içerik özellikleri arasında konu ve tema bulunmaktadır. Yedinci ve sekizinci sınıf öğrencileri ile yapılan bir çalışmada öğrencilerin kitap seçiminde en fazla konuya dikkat ettikleri belirlenmiştir (Alkan ve Durukoğlu, 2024). Mevcut araştırmada öğrenciler; çocuklara yönelik kitapların konusu bakımından eğlenceli ve eğitici olmasına önem vermektedir. Dolayısıyla öğrenirken merak ve heyecan uyandıran konular tercih edilmektedir. Ayrıca öğrenciler hayali bir yazar olarak tercihlerinin roman, hikâye ve masal olacağını düşünmektedir. Yazacakları kitaptaki konu türünde ise macera öne çıkmaktadır. Öğrenciler, kitap karakterlerinin özelliklerinin de benzer şekilde eğlenceli olmasını tercih etmektedirler. Bunun yanında karakterlerin olağanüstü özellikleri olması gerektiğini düşünenler bulunurken daha gerçekçi olması gerektiğini bekleyenler de bulunmaktadır. Bu sonuçlara paralel olarak ilkökul öğrencileri ile yapılan bir çalışmada kitap kahramanlarının; süper kahramanlar, çizgi film karakterleri, çocuk kahramanlar ve ünlü kişiler olması ve bu karakterlerin akıllı, meraklı ve güçlü olmaları beklenmektedir (Altunkaynak, 2018). Yine dördüncü sınıflarla yapılan bir araştırmada öğrencilerin macera türünü tercih ettiği görülmüştür (Taş, 2018). İngiltere’de yapılan bir çalışmada da macera, komedi ve korku/hayalet hikâyeleri en sık seçilen türler olarak belirlenmiştir (Clark & Foster, 2005). Alkan ve Durukoğlu (2024), ortaokul öğrencilerinin en fazla; macera, bilim kurgu ve fantastik konulu kitaplar okumayı tercih ettiklerini tespit etmiştir.

Çocuk edebiyatı yazarları çocukların penceresinden bakabilmeli, çocukların tüm duygu ve düşüncelerine hitap edebilmelidir (Adıgüzel, 2016). Yalçın ve Aytaş (2017) çocuk edebiyatını yetişkin edebiyatından ayıran en önemli unsurun anlatımın hedef kitle çocukların anlayacağı biçimde sunulması olduğunu belirtmektedir. Konular işlenirken; insan, hayvan sevgisi ön plana alınmalı, insanlar bir düşünce etrafında kategorize edilmemeli, konular dil, din, ırk, cinsiyet ve düşünce ayrımından uzak bir şekilde verilmelidir (Nas, 2014). Çocuk kitabı yazarları sevgi, saygı, hoşgörü, yardımseverlik, arkadaşlık gibi duyguları eserin temasında işleyerek çocuklarda farkındalık oluşturmayı amaçlamalı, kitabı okuyacak çocukların gelişim özellikleri dikkate alınarak konu seçimi

yapılmalı, kitaplardaki kahramanlar gerçeğe yakın olmalı ve çocuk onlarla özdeşim kurabilmelidir (Kökçü, 2021).

Araştırma sonucunda; ortaokul öğrencilerinin kitap okumanın faydalı olduğunu düşündükleri tespit edilmiştir. Öğrencilerin okumayı tercih ettiği kitap türleri ve bu türleri tercih sebepleri belirlenmiş, okumayı tercih ettikleri türlerle ilgili farkındalıklarının olduğu fakat diğer çocuk edebiyatı türleri hakkında farkındalıklarının düşük olduğu görülmüştür. Ayrıca çocuk kitaplarının sahip olması gereken özellikler ve hayali bir yazar olarak tercihleri de benzer şekilde öğrencilerin çocuk edebiyatı eserleri hakkında belirli bir bilgiye sahip olduklarını göstermektedir. Kitapların içerik özellikleri hakkında biçimsel özelliklerine göre daha fazla farkındalığa sahip oldukları belirtilebilir. Araştırmada ulaşılan sonuçlar çerçevesinde, ortaokullarda okul kütüphanelerinde öğrencilerin okuma alışkanlığı kazanabilmesi için roman, hikâye gibi bir olay çerçevesinde kurgulanmış, biçim ve içerik yönünden merak uyandıran eserlere ağırlık verilmesi önerilebilir. Fakat aynı türlerin okunması okuma çeşitliliğini azaltacağından öğrencilerin farklı edebi eserleri tanıyabilmeleri için okul kütüphaneleri edebi türler açısından zenginleştirilmelidir. Derslerde kitap incelemeye yönelik ödev ve projeler verilerek öğrencilerin edebi türleri eleştirel bir biçimde değerlendirme becerisi kazanmaları sağlanabilir. Ayrıca veliler kitap alırken farklı çocuk edebiyatı türleri ile çocuklarını tanıştıracaklardır. Sonraki araştırmalarda ise boylamsal çalışmalar yapılarak kitap okumanın uzun vadede öğrencilere faydaları farklı okul düzeylerinde araştırılabilir.

Araştırma ve Yayın Etiği

Bu çalışmada, Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi'nde belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergede *Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler* başlığı altında açıklanan eylemlerden hiçbirisi gerçekleştirilmemiştir.

Etik Kurul İzni

Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nden Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurul Komisyonu Üniversitesi, 20.06.2023, 2023-566 Sayılı karar

Yazarların Katkı Oranı

Çalışmaya her iki yazar eşit derecede katkı sağlamıştır.

Çıkar Çatışması

Yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Adıgüzel, F. B. (2016). Çocuk kitaplarıyla okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırma. E. Çer (Ed.) *Türkçe öğretimi ve çocuk edebiyatı* içinde (s. 51-77). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Aksaçlıoğlu, A. G., ve Yılmaz, B. (2007). Öğrencilerin televizyon izlemeleri ve bilgisayar kullanmalarının okuma alışkanlıkları üzerine etkisi. *Türk Kütüphaneciliği*, 21(1), 3-28.
- Aksoy, T. (2018). *Okuma alışkanlığının temel eğitimden ortaöğretime geçiş (TEOG) sınavına etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Akyol, H. (2012). *Türkçe öğretim yöntemleri*. (5. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Akyol, H. (2020). *Türkçe ilk okuma yazma öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Alkan, Y., ve Durukoğlu, S. (2024). Ortaokul öğrencilerinin kitap okumaya yönelik ilgi ve tercihlerinin incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 12(1), 137-159.

- Altunkaynak, M. (2018). İlkokul öğrencilerinin kitap seçimine ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 13(19), 101-117.
- Alver, K. (2005). Çocuk ve edebiyat. *Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı 9*, 307-308.
- Arıcı, A. F. (2018). *Okuma eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Aslantürk, E., ve Saracaloğlu, A. S. (2010). Sınıf öğretmenlerinin ve sınıf öğretmeni adaylarının okuma ilgi ve alışkanlıklarının karşılaştırılması. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 155-176.
- Ateş, S. (2021). Temel dil becerilerinin geliştirilmesinde çocuk edebiyatı. A. Şahin (Ed.), *Çocuk edebiyatı içinde* (s. 27-59). Ankara: Pegem Akademi.
- Ateş, B., & Kaya, M. (2023). Çocuk edebiyatı eserlerinin 6. sınıf öğrencilerinin okuma motivasyonu, okuma tutumu ve okur öz algısına etkisi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 11(4), 1018-1036. <https://doi.org/10.16916/aded.1333107>
- Aytaç, A., ve Kaygısız, N. (2019). Lise öğrencilerinin okumaya ilişkin tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 8(4), 2240-2255.
- Bayat, N., ve Çetinkaya, G. (2018). Ortaokul öğrencilerinin okuma alışkanlıkları ve tercihleri. *İlköğretim Online*, 17(2), 984-1001.
- Baysal, T., Sağlam, M. Kıvrak, M, Kay, M. A., & Şentürk, E. (2024). Türkiye’de gençlerin çeşitli değişkenler açısından algılarının incelenmesi- Türkiye gençlik araştırması 2022. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(27), 126-158.
- Boz, İ., ve Ulusoy, M. (2019). İlkokul 4. Sınıf öğrencilerinin okuma tutumu ile okuduğunu anlama düzeyi ve rutin olmayan problem çözme başarısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Anadolu Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 13-24.
- Bölük, N. (2022). *İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin okumayı tercih ettikleri çocuk edebiyatı türleri*. Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. A., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2022). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Clark, C., & Foster, A. (2005). *Children’s and young people’s reading habits and preferences the who, what, why, where and when*. National Literacy Trust. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED541603.pdf>
- Çiğdemir, S. (2021). *İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama düzeyini etkileyen bireysel ve çevresel faktörlerin incelenmesi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Durualp, E., Çiçekoğlu, P., ve Durualp, E. (2013). Sekizinci sınıf öğrencilerinin kitap okumaya yönelik tutumlarının internet ve kitap okuma alışkanlıkları açısından incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı*, 2(1), 115-132.
- Dündar, N. (2019). *Ortaokul öğrenci velilerinin çocuk edebiyatına yönelik farkındalıklarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Giresun ili örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Giresun Üniversitesi, Giresun.
- Efe, A. (2014). Çocuk edebiyatında ideoloji üzerine bazı düşünceler. *Türk Dili Dergisi*, (756), 472-475.
- Erdem, E. (2016). Matematiksel muhakeme ile okuduğunu anlama arasındaki ilişki: 8. sınıf örneği. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 10(1), 393-414.

- Gümüş, H. (1989). *Roman dünyası ve incelemesi*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Gür, B. S., Dalmiş, İ., Kırmızıdağ, N., Çelik, Z., & Boz, N. (2012). *Türkiye'nin gençlik profili*. Ankara: SETA.
- Kökçü, Y. (2021). *Çağdaş çocuk edebiyatı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Maden, S., ve Maden, A. (2016). Ortaöğretim öğrencilerinin ekran okumaya yönelik tutumları. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 3, 1305-1309.
- Majid, S. (2018). Leisure reading behaviour of young children in Singapore. *Reading Horizons*, 57(2), 56-81.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994/2021). *Nitel veri analizi* (4. Baskı). (S. A. Altun ve A. Ersoy, Çeviri Ed.). Ankara: Pegem Akademi. (Orijinal yayın tarihi 1994).
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2019). *İlköğretim Türkçe dersi öğretim programı ve kılavuzu (1,2,3,4,5,6,7,8. Sınıflar)*. Ankara: MEB.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2022). *PISA 2022*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Ölçme ve Değerlendirme Genel Müdürlüğü. Erişim tarihi: 20.08.2023 Erişim adresi: http://pisa.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_01/26105818_PISA_2022_TanYtYm_KitapcYY.pdf
- Nas, R. (2014) *Örneklerle çocuk edebiyatı*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Oğuzkan, A. F. (1997). *Yerli ve yabancı yazarlardan örneklerle çocuk edebiyatı*. Ankara: Emel Yayıncılık.
- Oğuzkan, F. (2021). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Özdemir, E. (1990). *Örnekli- açıklamalı edebiyat bilgileri sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Özen, F. (2001). *Türkiye'de okuma alışkanlığı*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Öztop, F., ve Toptaş, V. (2022). Matematik başarısı ile okuduğunu anlama becerisi arasındaki ilişki: Bir meta-analiz çalışması. *Yıldız Journal of Educational Research*, 7(1), 12-21.
- Puglisi, M. L., Hulme, C., Hamilton, L. G., & Snowling, M. J. (2017) The home literacy environment is a correlate, but perhaps not a cause, of variations in children's language and literacy development. *Scientific Studies of Reading*, 21(6), 498-514. <https://doi.org/10.1080/10888438.2017.1346660>
- Reutzel, D. R., & Gali, K. (1998). The art of children's book selection: A labyrinth unexplored. *Reading Psychology: An International Quarterly*, 19(1), 3-50.
- Saldana, J. (2013/2022). *Nitel araştırmacılar için kodlama el kitabı*. (2. Baskı) (A. Tüfekçi ve S. N. Şad, Çeviri Ed.). Ankara: Pegem Akademi.
- Sakaoğlu, S. (2017). *Masal araştırmaları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Serin, N. (2011). *Okuma alışkanlığının kazandırılmasında edebî türlerin etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Sever, S. (2010). *Çocuk ve edebiyat*. İzmir: Tudem Yayınları.
- Sever, S. (2019). *Çocuk edebiyatı ve okuma kültürü*. İzmir: Tudem Yayınları.
- Şirin, M. R. (2000). *99 soruda çocuk edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Şirin, M. R. (2016). *Çocuk, çocukluk ve çocuk edebiyatı*. İstanbul: Kapı Yayınları.

- Taş, H. (2018). İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin okuma alışkanlıkları ve tercihleri üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(3), 1947-1975.
- Thomas, L., & Feng, J. (2015). *Integrating children's literature with elementary mathematics* Paper presented at Georgia Educational Research Association Annual Conference, Savannah, Georgia.
- Toğçuoğlu-Ünal, F., ve Yiğit, A. (2014). Çocuklarda okuma kültürünün oluşmasında ailenin etkisi. *International Journal of Language Academy*, 2(4), 308-322.
- Tunagür, M. (2021) Tarihi seyir içinde çocuk edebiyatı. M. N. Kardaş (Ed.), *Çocuk edebiyatı* içinde (s.1-22). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tüfekçi-Can, D. (2012). *Çocuk edebiyatı üzerine bir araştırma: Tanımlar, türler ve teoriler*. Doktora Tezi. Ege Üniversitesi, İzmir.
- Ungan, S., Arıcı, A. F., ve Şimşek, T. (2020). Çocuk edebiyatının kaynakları. T. Şimşek (Ed.), *Kuramdan uygulamaya çocuk edebiyatı el kitabı* içinde (ss. 161-214). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Ürün-Karahan, B. (2017). 8. Sınıf öğrencilerinin okuma alışkanlığına yönelik tutumlarının Türkçe dersi öz yeterlik algıları ile ilişkisi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 6(4), 2616-2626.
- Wesseling, P. B., Christmann, C. A., & Lachmann, T. (2017). Shared book reading promotes not only language development, but also grapheme awareness in German kindergarten children. *Frontiers in Psychology*, 8, 364.
- Whitten, C., Labby, S., & Sullivan, S. L. (2016). The impact of pleasure reading on academic success. *The Journal of Multidisciplinary Graduate Research*, 2(4), 48-64.
- Yalçın, A., ve Aytaş, G. (2017) *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınevi.
- Yavaş, S. (2013). *İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin kitap okuma alışkanlıkları ile üst düzey düşünme becerileri arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Yılmaz, M. (2011). İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama seviyeleri ile Türkçe, matematik, sosyal bilgiler ve fen ve teknoloji derslerindeki başarıları arasındaki ilişkinin belirlenmesi, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 29, 9-1.
- Yıldırım, M., ve Ceylan, O. (2018). Lise öğrencilerinin kitap okuma alışkanlıklarının demografik özelliklerine göre karşılaştırılması (Amasya İli Örneği). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(55), 734-746.
- Yıldız, M., ve Akyol, H. (2014). İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama, okuma motivasyonu ve okuma alışkanlıkları arasındaki ilişki. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(3), 793-815.
- Yorgancı, O. K. (2022). Ortaokul öğrencilerinin okuma tercihleri. *Kuram ve Uygulamada Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 78-94. Doi: 10.48066/kusob.1070071
- Zengin, A. Y., ve Zengin, N. (2009). *Çocuk edebiyatı*. İstanbul: Truva Yayınevi.

Extended Abstract

Introduction

Reading skills are essential in the individual's adaptation to the requirements of the modern age and socialization. Reading serves as a precursor to society's social, cultural, and economic development. In this respect, it is vital for individuals who form a society to have a reading habit.

Students must understand what they read and interpret it in an original way to develop reading skills. However, the findings obtained for our country in international comparisons regarding reading comprehension are remarkable. According to the results of the Programme for International Student Assessment (PISA), 71% of students in Turkey have reached the second level among six categories in reading skills (MEB, 2022). These findings indicate the importance of book reading habits in students. In order to develop a habit of reading books texts prepared during the developmental periods of children and their emotional, thought, and imaginary worlds are essential. These works are prepared for children in terms of quality and content and constitute the content of children's literature (Efe, 2014). Written genres in children's literature include tales, stories, novels, play dramas, biographies, autobiographies, memoirs, and diaries (Tüfekçi Can, 2012). Children's literature cultivates emotional and cognitive skills in children such as self-confidence, self-control, self-sufficiency, empathy, and identification (Tunagür & Kardaş, 2021). It is seen that children who meet quality literary works at an early age develop their literacy skills and become good readers at later ages (Wesseling et al., 2017). The experimental study conducted by Ateş and Kaya (2023) determined that reading children's literature positively affects middle school students' reading motivation and attitude, dedication to reading, and reader self-perception.

There are various studies in the literature on students' attitudes toward reading and reading habits at different levels of education (Alkan & Durukoğlu, 2024; Boz & Ulusoy, 2019; Bölük, 2022). Unlike these studies, it is thought that in order to create a book-reading habit and reading culture in children, it would be beneficial to take their interests and desires into consideration and to deeply investigate their awareness of children's literature genres in order to ensure that they grow up as conscious readers. This study examines middle school students' interest in reading books and their awareness of children's books. The study is essential in determining students' awareness of children's literature and providing suggestions about children's books in line with children's interests. The study is thought to help teachers prepare homework or activities to be given at school, help students make conscious reading choices, and help parents support their children in gaining reading habits.

Method

In this study, since it aimed to examine the interest in reading books and awareness of book genres of middle school students studying in a school, the case study design, one of the qualitative research designs, was preferred. The study group consists of 15 middle school students studying at a Regional Boarding Primary School in a district of province in the 2022-2023 academic year. Convenience sampling was used to select the study group. Eleven of the 15 students who participated in the study were girls, and four were boys. The grade levels of the students participating in the study were five students in the 6th grade, five students in the 7th grade, and five students in the 8th grade. Data were collected using the interview technique in the study. There are nine questions in the first part of the interview form, four basic questions in the second part, and probe questions. In the analysis of the data obtained using the semi-structured interview technique, descriptive coding and in vivo coding (Saldana, 2013/2022) were used, which are qualitative data coding techniques. Both researchers read and analyzed the participants' opinions several times. The researchers evaluated the

preliminary codes they obtained and finalized the code list. The percentage of agreement between the two researchers was calculated as 94% (Miles & Huberman, 1994).

Results and Discussion

All but one student spent at least 30 minutes a day reading books. This result is supported by previous studies (Clark & Foster, 2005; Taş, 2018). Spending time with devices such as TV and computers and the intensity of the lessons were stated as obstacles to spending time reading books. Students thought that books provide various benefits, from school to daily life. While the development of the imagination of reading books stands out among the benefits, concrete benefits such as informing and increasing reading speed were also mentioned. Students stated that reading books helped their lessons, especially the ease they experienced while solving paragraph questions. In addition, it is thought to help skills such as communicating in social life, empathizing, and being tolerant. Accordingly, students think reading books has direct observable and indirect benefits that enable individuals to mature. These results parallel previous research (Alkan & Durukoğlu, 2024; Wesseling et al., 2017).

It was seen that the books that most students liked to read were event-related genres, and the most preferred among these genres were novels. The students preferred novels because the plot aroused curiosity, they were captivating, and they gained different perspectives from the characters in the novel. The reasons for the participants' preference for the story were similar to those who preferred novels. While the fact that the fairy tale was educational and that good characters won at the end of the book influenced the preferences of those who preferred fairy tales, the fact that the characters in the fable were animals was among the reasons for their preference. There were only two students who preferred reading poetry. These students think that poems have rich narrative power and appeal to emotions. Previous studies determined that middle school students mostly preferred to read jokes and stories and least poetry (Bayat & Çetinkaya, 2018) and preferred novels and stories (Alkan & Durukoğlu, 2024). In another study, it was determined that students mostly preferred to read novels and least poetry (Serin, 2011).

Students thought that book covers should be attractive, provide information about the subject, include characters, and appeal to the world of imagination. Other formal features of books other than the book cover were not discussed. Students attached importance to the entertaining and educational nature of books for children. Therefore, topics that arouse curiosity and excitement while learning are preferred. In addition, students thought that their preferences as imaginary writers would-be novels, stories, and fairy tales. Adventure stands out as the subject type in the book they will write. Students prefer the characteristics of book characters to be similarly entertaining. In parallel with these results, Alkan and Durukoğlu (2024) determined that secondary school students mostly preferred to read books with adventure, science fiction, and fantastic themes.

As a result of the research, the reasons for students' book preferences are that they are aware of the mentioned literary genres. However, their awareness of other children's literature genres is low. In addition, the features children's books should have, and their preferences as imaginary authors similarly show they have specific knowledge about children's literature works. They are more aware of the content features of books than their formal features. In this respect, school libraries should be enriched in literary genres so students can learn different literary works. Homework and projects aimed at reviewing books can be given in classes to ensure that students gain the ability to evaluate literary genres critically. Also, parents can introduce their children to different types of children's literature when buying books. In future studies, the long-term benefits of reading books for students can be investigated at different school levels by conducting longitudinal studies.